

ПЕРСОНАЛІЇ

О.С.БАНАХ

РОМАН БАРАНСЬКИЙ – ОДИН ІЗ ФУНДАТОРІВ ЛЬВІВСЬКОЇ ЦЕОЛІТНО-ХРОМАТОГРАФІЧНОЇ ГРУПИ

Із Романом Івановичем Баранським (1938-2010) ми познайомилися 10 липня 1976 року в Українському поліграфічному інституті ім. І. Федорова (тепер Українська академія друкарства) за досить незвичних обставин. Місяць тому у львівській газеті «Вільна Україна» був оголошений конкурс на заміщення посади старшого викладача кафедри хімії. Я підготував необхідні документи і зайшов до канцелярії інституту. Свою мету виклав симпатичному брюнетові, який сидів за столом. Він при цьому трохи змінився на обличчі, але, тим не менше, порадив зайти на кафедру хімії. На сусідній кафедрі поліграфічних матеріалів працювала асистенткою моя однокурсниця Любомира Чарнецька (1930–1996), і я вирішив спочатку завітати до неї. Уже тут дізнався, що на вакантну посаду претендує її добрий товариш Роман Баранський, який вже зарахований на кафедру викладачем-погодинником. Тоді я відмовився від свого наміру і далі продовжував працювати у науково-дослідному секторі Львівського медичного інституту (тепер Львівський національний медичний університет імени Данила Галицького) на кафедрі загальної гігієни.

Минав рік, я вже готувався до захисту кандидатської дисертації, що мав відбутися у Тбілісі. Моя робота стосувалася дослідження хроматографічних властивостей цеолітів.

І ось несподівано 1 квітня 1977 року до мене на роботу приходять Любомира Чарнецька і Роман Баранський. Із розмови стало зрозуміло, що Роман Іванович працює старшим викладачем кафедри хімії у поліграфі, і йому необхідно отримати науковий ступінь, а для цього виконати і захистити наукову роботу. Він уже побував у Львівській політехніці, проте безуспішно. У медінституті розмовляв із професором Миколою Туркевичем (1912-1989) [1-2], який побажав спочатку ознайомитися з його науковим доробком:

- Якщо не маєте нічого, то я можу зачекати, – відповів шановний професор. Мені не залишалося нічого іншого, як підтримати його:
- І я прошу почекати, поки захищу дисертацію.

Р. Баранський з дружиною Романою, Любомира Чарнецька.
14 лютого 1987 р., м.Львів

Восени 1977 року Роман Баранський знову навідався до нас на кафедру загальної гігієни. Ми обидва звернулися до професора Ірини Даценко (1925-2006) [1, 3] для погодження теми його майбутньої наукової роботи. Робота стосувалася хроматографічного дослідження цеоліту типу Y, модифікованого катіонами срібла і міді. «Цеоліт» грецькою мовою означає «киплячий камінь». При нагріванні з нього виділяється вода з піною: камінь ніби кипить. За своїм складом цеоліти є природними або синтетичними мінералами-алюмосилікатами, мають пористу кристалічну структуру. Вони розрізняються між собою різним вмістом обмінних катіонів і, головне, різним співвідношенням кремнезему (SiO_2) до глинозему (Al_2O_3), в залежності від чого їх позначають різними символами. Для цеолітів типу Y співвідношення SiO_2 до Al_2O_3 перебуває в межах від 3,3 до 5.

2 лютого 1978 року до Львівського медінституту на моє ім'я надійшов лист від проректора з наукової роботи Українського поліграфічного інституту: «Ректорат просить Вас разом із професором, доктором медичних наук Даценко І. І. бути керівником дисертаційної роботи старшого викладача кафедри хімії нашого інституту Баранського Р. І.». На вченій раді медінституту, котра відбулася 15 березня, професор Роман Піняжко (1928-1983) [1-2] заперечував, щоби кандидат хімічних наук керував дисертаційною роботою. Однак вчена рада таки затвердила нас обох. Про це мені розповів завідувач кафедри фізичної та колоїдної хімії доцент Сергій Кирилюк (1929-2007) [1-2], що був членом вченої ради. 30 березня на раді поліграфічного інституту також було затверджено тему дисертації Романа Баранського.

На той час я вже працював асистентом кафедри фізичної та колоїдної хімії, де розгорнула свою роботу Львівська цеолітно-хроматографічна група [4]. Сюди з кафедри загальної гігієни було перенесено хроматографічну лабораторію у кімнату № 133 теоретичного корпусу медінституту. Роман Баранський продовжував тут працювати. Його завданням було підготувати заводський порошок цеоліту NaY: відмити від надлишку лугу до стану, коли промивні води набудуть значення рН 8,5. Це була доволі копітка робота, що тривала понад 2 місяці. Для оптимізації процесу промивання порошку ми сконструювали спеціальну установку, за яку Роман Іванович отримав своє перше посвідчення на раціоналізаторську пропозицію. Варто зазначити, що відмитого порошку вистачило ще на кілька дисертаційних робіт.

У кінці червня Сергій Кирилюк уперше висловив невдоволення тим, що на кафедрі працює невідома йому людина. Тоді я вирішив познайомити його з Романом Івановичем, і він погодився з тим, що заперечень не буде. Проте, як виявилось, цю ситуацію я повинен був довести до відома ще й професора Сергія Міскіджяна (1910-1985) [1-2, 5], який працював тут науковим консультантом. Він вважав себе господарем на кафедрі, оскільки був її фундатором. Наприкінці серпня, перевіряючи готовність кафедри до навчального року, професор випадково заглянув до лабораторії і застав тут незнайому людину. Роман Іванович якраз займався відмиванням цеолітного порошку. Сергій Міскіджян був неабияк обурений, хоча нічого тоді не сказав. Проте пізніше він неодноразово дорікав мені за цей «злочин».

Наступним етапом після промивання цеолітного порошку було його модифікування. Для цього певну частину катіонів Na^+ потрібно було замінити на еквівалентну кількість катіонів Ag^+ . У результаті отримували зразки срібловмісних цеолітів з малим ступенем заміщення у межах від 0,1 до 10%. Далі порошок спресовували в таблетки, а для надання їм механічної міцності прожарювали у печі. Після цього таблетки подрібнювали на гранули, з яких необхідно було відсіяти дрібну фракцію з розмірами зерен від 0,5 до 1,0 мм.

Варто зазначити, що цеолітам властива здатність затримувати на своїй поверхні різні гази, причому кожен газ неоднаково. Завдяки цьому ефектові появляється можливість розділяти газові суміші шляхом відокремлення одних компонентів від інших. На той час залишалася актуальною проблема точного визначення мікроконцентрацій чадного газу у повітрі. Її могли розв'язати цеоліти, модифіковані катіонами срібла або міді, котрі своєю

поверхнею здатні «витягнути» і відфільтрувати щонайменші сліди чадного газу з атмосфери.

Таким чином, третім етапом наукового пошуку стало дослідження цієї фільтраційної здатності цеолітів. Для цього був застосований метод газової хроматографії. Ми використовували хроматограф «Цвет 4-67», який тоді був одним із найкращих приладів в СРСР. У 1979 році Роман Іванович почав працювати на ньому разом із Олександром Тимкевичем [2], тоді студентом 2-го курсу фармацевтичного факультету. Вони засипали цеолітні гранули в однометрові U-подібні колонки хроматографа і поміщали їх у блок термостата, де автоматично підтримувалася задана температура. Суть експерименту полягала в тому, що крізь колонку з постійною швидкістю (50 мл/хв) пропливає газ-носіє. Шприцом у колонку подають маленьку порцію досліджуваної газової суміші. Її підхоплює потік газу-носія і проносить через цеолітні гранули. Окремі компоненти газової суміші затримуються на цеолітних гранулах внаслідок неоднакової взаємодії молекул газу з поверхнею цеоліту. У результаті вони виходять із колонки упродовж різних проміжків часу. Час від моменту впорскування до виходу кожного компонента газової суміші ми визначали секундоміром. Увесь процес розділення суміші автоматично записувався на діаграмній стрічці. Час затримання кожного компонента газової суміші при заданій температурі і швидкості, у перерахунку на 1 грам цеоліту, є основним параметром, що характеризує хроматографічні властивості цеолітів, тобто їхню фільтраційну здатність.

Хроматографічні властивості цеолітів ми вивчали у діапазоні температур від +300 до мінус 60⁰С. Температури від кімнатної до +300⁰С хроматограф регулює автоматично. А от для досягнення і підтримування низьких температур потрібно було знайти зручний спосіб. Холод до мінус 60⁰С ми отримували у спеціальному термосі шляхом розчинення твердої вуглекислоти («сухого льоду») у водному розчині етиленгліколю, що містив 1/3 частину води. За втілення цієї ідеї Роман Баранський отримав від патентного відділу Львівського медінституту своє друге посвідчення на раціоналізаторську пропозицію.

Такі дослідження вимагали виснажливої праці експериментатора і безперервної роботи хроматографа іноді упродовж кількох діб. При цьому не бракувало і курйозних випадків.

Якось зранку я заходжу до лабораторії, а Роман Іванович, дуже втомлений, каже:

- Мушу признатися – я зіпсував секундомір. Він перестав показувати час.
 - Може ще не все втрачено, спробуйте заведіть його ще раз.
 - Та ні, він поламаний. Я віднесу його до майстерні або краще відкуплю новий.
 - Але спочатку перевірте, може, в ньому зламалася пружина.
- Роман Іванович заводить секундомір, і він знову працює як новий.
- Тут просто вичерпався ресурс пружини.
 - Цікаво, як би я виглядав у майстерні з тим секундоміром?

У січні 1980 року в Москві відбувалася IV Всесоюзна конференція з аналітичної хемії органічних сполук. Серед її організаторів були професори Віктор Берьозкін, Карл Сакодинський (1930-1996) і Теймураз Андронікашвілі [6-7]. Треба зазначити, що всі вони зіграли неабияку роль у діяльності Львівської цеолітно-хроматографічної групи. На цій конференції Роман Іванович виступав із доповіддю: «Застосування цеолітів для хроматографічного визначення забруднень повітря бутаном і пропаном». Вона викликала неабияке зацікавлення серед науковців. Віктор Берьозкін порекомендував перекласти її англійською мовою і опублікувати у вигляді статті в «Journal of Chromatography» в Нідерландах. Проте через зумисні бюрократичні перепони, створені для нас у Міністерстві охорони здоров'я УРСР, стаття так і не вийшла друком.

У травні 1980 року Роман Іванович доповідав на конференції в м. Пермі про газохроматографічне розділення оксидів азоту на цеолітах. На той час такі дослідження були певною проблемою: ними активно не займалися, позаяк оксиди азоту агресивно впливали на апаратуру. Проте ми вирішили ризикнути, використавши цеоліти як

адсорбенти. Ці результати також викликали зацікавлення у науковій громадськості, що зокрема відзначила керівник уральської школи гігієністів професор Марія Красовицька.

Досі ми працювали з цеолітами типу Y, досліджуючи їх лише у зневодненому стані. Проте в лютому 1981 року професор Віктор Берьозкін порекомендував вивчати їх ще й зволоженими, позаяк у природних умовах цеоліти контактують із довкіллям і неодмінно поглинають звідти певну кількість вологи. Зневоднені і зволожені цеоліти за своїми властивостями суттєво відрізняються між собою. Ця ідея стала ключовою у наукових дослідженнях Львівської цеолітно-хроматографічної групи. Першим втілював її в життя Роман Іванович, вивчаючи зволожені цеоліти, модифіковані катіонами міді (II). Про свої результати він доповідав на 5-й Закавказькій конференції з адсорбції та хроматографії у Баку в листопаді 1982 року.

За прикладом Романа Баранського зволожені цеоліти почали досліджувати Олександр Тимкевич, Теофіл Томашевський, Ірина Жибак, Анатолій Вох, Ірина Голос, Ірина Чергава, Володимир Роговик [2]. Результати їхніх експериментів висвітлювалися на різноманітних наукових конференціях, а також на засіданнях бюро Західного наукового центру (ЗНЦ) Академії наук УРСР у Львові. При ЗНЦ у червні 1981 року навіть було створено робочу комісію з цеолітів, яка мала координувати дослідження і використання їх у західному регіоні України.

У 70-80-их роках ХХ століття чимраз актуальнішою ставала проблема забруднень довкілля. Збільшення кількості шкідливих викидів промисловості і транспорту у повітря, воду і ґрунт створили реальну загрозу безпечному існуванню людства. Науковці Львівського медінституту вже мали певні напрацювання в цій галузі, тому до нас надійшли пропозиції від київських видавництв «Вища школа» та «Здоров'я» підготувати наукові матеріали з цієї проблеми. Для нас це стало певним сюрпризом, оскільки в радянський час існували значні труднощі з публікуванням книг. Ірина Даценко доручила нам із Романом Баранським упорядкувати літературні матеріали та результати наших власних досліджень і підготувати їх у вигляді монографії і брошури. Основним двигуном у цій роботі виявився Роман Іванович, який ще раз показав, що вміє працювати швидко і продуктивно.

Варто нагадати, що в цей час у Радянському Союзі буйно процвітала русифікація в усіх сферах суспільного, наукового і культурного життя. Наукові праці з природничого профілю українською мовою майже не видавалися.

На початку 1982 року вже був готовий рукопис під назвою «Хімічна промисловість і охорона довкілля» українською мовою. Із ним я поїхав до Києва.

– «А кому нужна эта книга на украинском языке?» – Такою була реакція завідувачки профільної редакції у видавництві «Вища школа». – Или Вы сделаете её на русском, или мы найдём других авторов.

Усі мої докази відкидалися. Не залишалося нічого іншого, як забрати рукопис назад. Основний тягар праці над переробкою монографії знову ліг на плечі Романа Івановича.

1 лютого 1982 року його було зараховано до річної цільової аспірантури на кафедрі загальної гігієни Львівського медінституту. Роботу над монографією Роман Іванович поєднував із завершенням своєї дисертації, експериментальна частина якої на той час уже була завершена. Окремі фрагменти дисертації були опубліковані у вигляді двох наукових статей і 9 тез доповідей на наукових конференціях. Р. Баранський отримав за результатами своїх досліджень 4 посвідчення патентного відділу на раціоналізаторські пропозиції, а також підготував матеріали для заявки на винахід стосовно нового сорбенту CuNaY [8].

Після того, як результати дисертаційної роботи Романа Баранського були заслухані на кафедрі загальної гігієни Львівського медінституту, а саму дисертацію схвалено, він у травні 1983 року подав її для офіційного розгляду на базову кафедру. Базовою для нашого наукового напрямку була кафедра фізичної та колоїдної хімії Львівського політехнічного інституту (тепер Національного університету «Львівська політехніка»). Її завідувач професор Сергій Чучмарьов (1921-2010) порадив розглянути дисертацію спочатку в

інституті, де працював Роман Іванович. Відтоді починаються неочікувані повороти у його науковій долі.

Спочатку на кафедрі хімії поліграфічного інституту простежувалися вперті намагання перенести розгляд дисертації на невизначений час. Врешті-решт у кінці червня її заслухали і обговорили.

У січні 1984 року професор Чучмарьов доручив доцентам Юрієві Раєвському і Володимирові Стаднику бути рецензентами дисертації Баранського. Доцент Раєвський виконав свою роботу вчасно, відзначивши при цьому окремі недоліки. Проте Стадник зайняв деструктивну позицію. Він оголосив свій висновок 28 січня: «Тема дисертації неактуальна, а термодинамічні результати не вселяють довір'я». Ми скрупульозно переглянули весь текст, а я особисто зі сином Іваном навіть перерахував всі числові параметри, і вони виявилися точними. Отже, цей закид був несправедливим. Професору Чучмарьову не залишалося нічого, як віддати роботу рецензентам на повторне читання. Несподівано через 2 дні від Стадника пролунав телефонний дзвінок: «Коли внесете необхідні поправки, все буде добре». Але коли поправки були внесені, він висунув нові необґрунтовані претензії і вимагав передрукувати дисертацію ще раз.

27 березня відбулося офіційне обговорення дисертації на базовій кафедрі. Хоча Роман Іванович виступав бездоганно, проте після дискусії появились нові пропозиції: скоротити обсяг дисертації та уточнити її назву. Тобто дисертацію необхідно було знову переробити і передрукувати. Нагадаю, що все це відбувалося у докомп'ютерну еру, коли друкували на машинці вручну. Також базова кафедра мала рекомендувати спеціалізованій вченій раді політехнічного інституту кандидатури офіційних опонентів і провідну установу. Я назвав професорів Карла Сакодинського з Москви і Леоніда Квітковського зі Львова, а як провідну установу в галузі цеолітних досліджень – Інститут фізичної та органічної хімії АН Грузії. Але доцент Стадник і тут чомусь виступив з альтернативною пропозицією: затвердити провідною установою Інститут фізичної хімії АН УРСР. Проте його не підтримали. Наприкінці засідання професор Чучмарьов зауважив:

– Якщо попередній розгляд дисертації відбувається з тертям, то це означає, що офіційний захист пройде успішно.

Залишалося передати протокол про засідання кафедри на підпис до проректора з наукової роботи. Проте минув місяць, поки Роман Іванович довідався, і то випадково, що лаборантка не виконала розпорядження професора Чучмарьова. Він змушений був сам подати документи. Але минув ще місяць, а проректор не поспішав із резолюцією. Пропонувалося спочатку завізувати документи у голови спеціалізованої вченої ради. А звідти Романа Івановича відсилали назад до проректора. Це тривало доти, аж поки професор Чучмарьов не взявся розірвати зачароване коло. Тільки через 2 місяці заява, дисертація і автореферат лягли на стіл голови спеціалізованої вченої ради. У червні рада затвердила опонентів, провідну установу, дату офіційного захисту і список адресатів для розсилання автореферату дисертації [9].

Офіційний захист дисертації відбувся 9 жовтня 1984 року в одній з аудиторій головного корпусу Львівської політехніки. Підтримати Романа Івановича прийшли члени Львівської цеолітно-хроматографічної групи. Таємним голосуванням спеціалізована вчена рада одностайно присудила Романові Баранському науковий ступінь кандидата хімічних наук за спеціальністю «фізична хімія».

Через 2 тижні дисертаційні матеріали потрібно було вислати до Вищої атестаційної комісії (ВАК) СРСР. І тут також виникли неочікувані складнощі. Секретарка з відділу аспірантури Львівської політехніки чомусь не відправила їх вчасно і не повідомила про це Романа Івановича. Тільки через місяць, і знову випадково, він довідався про це та змушений був відправити їх сам.

Попри негаразди надходили також і приємні новини. У кінці року ми отримали повідомлення про позитивне рішення Державного комітету СРСР у справах винаходів і відкриттів про видачу авторського свідоцтва. Суттю винаходу була розробка нового

сорбенту з умовною формулою CuNaY , який пропонувався для вилучення монооксиду вуглецю з повітря [8]. Це рішення зіграло поворотну роль у всій цій заплутаній історії. Саме розробка і дослідження сорбенту CuNaY були серцевиною дисертаційної роботи Романа Івановича.

Незабаром до Львівського політехнічного інституту надійшов такий лист із Москви: «21 березня 1985 року о 19 годині за адресою вул. Грибоєдова, 12 у кімн. 305 відбудеться засідання експертної ради, де буде розглядатися Ваша дисертація. Ваша присутність на засіданні експертної ради обов'язкова. Отримання виклику підтвердіть і повідомте про можливість прибуття. До вказаного засідання Ви маєте подати поштою або особисто відповіді на зауваження рецензента ВАК. Начальник відділу ВАК СРСР В. Г. Карманов». До листа був долучений відгук на дисертацію, що містив близько 20 різних зауважень і закінчувався висновком: «На завершення слід відзначити, що тема роботи актуальна, в ній отримані нові відомості, але достовірність даних не доведена. Корисність роботи також не доведена. Робота містить помилки і неточності. У такому вигляді робота не відповідає вимогам ВАК». Цей відгук надійшов без підпису. У наукових колах автори таких документів називалися «чорними опонентами».

У ті часи подібні ситуації виникали порівняно часто: 1-3% від усіх захищених дисертацій. Вони означали майже цілковитий провал для дисертанта. Ми негайно повідомили Карла Сакодинського і Теймураза Андронікашвілі про цей виклик. Скоро нам стало відомо, що зі Львова на адресу ВАК надійшов анонімний лист.

– Нічого страшного. Будемо боротися за успіх, – сказав Карл Сакодинський.

Ми почали готуватися до майбутньої баталії. Було обгрунтовано відповіді на всі зауваження «чорного опонента» і відіслано до Москви. А крім цього, у Романа Івановича був вагомий козир – позитивне рішення Державного комітету СРСР у справах винаходів і відкриттів стосовно розробленого ним сорбенту, про що не здогадувалися наші противники.

Наступив «чорний четвер» 21 березня 1985 року. Роман Іванович разом із професором Чучмарьовим, якого теж викликали на засідання експертної ради, прибули до Москви. У приміщенні ВАК їм сказали трохи зачекати в коридорі. Крізь зачинені двері кімнати, де засідала експертна рада, було чути, як «провалюють» дисертацію попередньої «жертви». За якийсь час звідти вийшла жінка, вся у сльозах. Настала черга заходити Романа Івановича. Професора Чучмарьова попросили почекати.

– На мене з усіх боків посипався град запитань і звинувачень, – розповідав потім Роман Іванович. – Я ще не закінчив відповідати на перше питання, як вже лунає друге, за ним третє. Я відповідаю всім, а мене не слухають, перебивають і, здається, взагалі не чують. Одним словом, здійнявся гармидер.

Професор Сергій Чучмарьов і собі згадував:

– Мені в коридорі було добре чути, як Роман Іванович відбивався своїм голосним басом. Знаєте, я був на війні, на мене сунули танки, але тоді, лежачи в траншеї, я так не переживав, як у коридорах ВАК.

Коли закінчилася екзакуція, члени комісії почали радитися, яке ухвалити рішення: провалити чи пропустити. Нарешті зачитали вирок: «Рекомендувати дисертацію Р. І. Баранського до затвердження». 8 травня цього року дисертацію було офіційно затверджено у ВАК.

Це була наша спільна перемога. Таких ухвал у ВАК досі майже не приймали. Як з'ясувалося пізніше, вирішальну роль у цьому відіграла наявність документа про винахід сорбенту CuNaY .

За той час на кафедрі хімії, де працював Роман Іванович, відбулися кадрові зміни. Посада завідувача, на яку він міг би претендувати після затвердження дисертації, виявилася вже зайнятою молодим спеціалістом, скерованим із Львівської політехніки. Щоби уникнути непорозумінь у майбутньому, Роман Іванович публічно відмовився від можливих претензій на цю посаду.

Як уже згадувалось, у видавництві «Вища школа» готувалася до виходу наша монографія про хімічну промисловість і захист довкілля [10]. Одночасно ми троє продовжували працювати над брошурою з цієї ж тематики [11]. Основну роботу також виконав Роман Іванович. Влітку 1985 року брошура було прийнято до друку у видавництві «Здоров'я». Проте і тут нас очікували неприємності. Один із молодих асистентів кафедри Ірини Даценко побажав і собі долучитися до співавторства. Як на те, у видавництві порекомендували доопрацювати текст. Був період літніх відпусток, і цей асистент домігся, щоби рукопис потрапив на переробку саме до нього. У результаті ми отримали «скромний подарунок» із поповненням числа авторів. Мало того, прізвище молодого колеги фігурувало відразу другим після професорки Даценко, а прізвище Баранського – на «почесному» останньому місці. Це було вже занадто. На знак протесту Роман Іванович був готовий взагалі відмовитися від співавторства.

Ще від 1979 року учасники Львівської цеолітно-хроматографічної групи виношували ідею проведення Всесоюзної хроматографічної конференції у Львові. Проте у Міністерстві охорони здоров'я УРСР нам постійно створювали штучні перепони. Після 7-річної бюрократичної тяганини несподівано з'явилася перспектива організувати конференцію у статусі Всесоюзної наради зі сорбентів для хроматографії, але не у Львові, а в м. Косові на Прикарпатті. Ми запланували її на травень 1986 року. На базі Львівської цеолітно-хроматографічної групи був створений оргкомітет. До львівського відділення Ощадбанку СРСР надходили грошові внески від учасників майбутнього форуму для оплати видатків на харчування і проживання. Назбиралося 6300 карбованців. На той час це була велика сума, співмірна з вартістю двох двокімнатних квартир у державному будівельному кооперативі Львова. Гроші мав отримати Володимир Роговик, тепер доцент Львівського медичного університету, і його потрібно було комусь супроводжувати. На роль охоронця найбільше підходив Роман Іванович, як найвищий за зростом член оргкомітету. Проте незабаром стало відомо про вибух на Чорнобильській атомній електростанції, і науковий форум довелося перенести на жовтень.

Одночасно зі змінами на політичній мапі світу, що настали після Чорнобильської катастрофи, наступили важливі зрушення у діяльності Львівської цеолітно-хроматографічної групи. Закінчився етап експериментальних досліджень, настав час збирати каміння. Ми почали працювати над обробкою і систематизацією отриманих результатів, готуючи матеріали для дисертацій. У жовтні 1989 року Роман Баранський прибув до Львівського медичного інституту для науково-педагогічного стажування. Якраз тоді із Тбілісі, Єревана та Москви до нас прислали автореферати дисертацій для офіційних відгуків. Це стало нагодою для Романа Івановича підтвердити своє реноме авторитетного фахівця в галузі адсорбції та хроматографії. Також у той час Ірина Голос готувалася до захисту кандидатської дисертації. Згодом настала черга Надії Фартушок, Володимира Роговика, Ірини Жибак. Для всіх наших молодших колег виявився надзвичайно корисним і повчальним неабиякий досвід Романа Баранського у подоланні перешкод на тернистому шляху науки.

У 1994 році Міністерство вищої освіти незалежної України затвердило ухвалу вченої ради Української академії друкарства про присвоєння Р. І. Баранському вченого звання доцента кафедри хімії. Це було заслужене, хоча й запізніле, визнання.

Делегати 3-го Західноукраїнського симпозиуму з адсорбції та хроматографії.

Зліва направо: Віра Івченко, Людмила Стрільчук, Роман Баранський, Онуфрій Банах, невідома, Модест Герцюк, Ігор Полюжин, Олександр Тимкевич.
Екскурсія в м. Трускавець, 25 травня 2003 р.

Нам пощастило працювати разом із Романом Івановичем понад 30 років. За цей час він взяв участь у майже 30 наукових конференціях різного рівня, у тому числі міжнародних. Роман Баранський був співавтором понад 50 наукових праць, що вийшли з-пера учасників Львівської цеолітно-хроматографічної групи.

Після розвалу Союзу РСР, коли впали партійно-бюрократичні бар'єри, що заважали науковому розвитку, появилася можливість вільно організовувати наукові форуми і публікувати матеріали. Наша цеолітно-хроматографічна група трансформувалася у Львівське хроматографічне товариство і провела у Львові три Західноукраїнські симпозиуми з адсорбції та хроматографії у 1997, 2000 та 2003 роках [2], а Роман Баранський був членом оргкомітетів усіх трьох симпозиумів.

Варто згадати про ще один бік обдарування Романа Івановича. Будучи гарячим патріотом свого рідного села Соколівки на Львівщині, він досліджував його історію, а також діяльність визначних земляків. Він врятував від забуття ім'я письменника Володимира Супранівського (1891-1964), упорядкувавши кілька брошур про цього борця за волю України. Окрім того, як виявилось, Роман Іванович складав вірші.

23 лютого 2008 року ми, учасники Львівської цеолітно-хроматографічної групи, на своєрідному ювілейному засіданні, що вже ставало традицією, поздоровили Романа Івановича із 70-річчям. У вітальному адресі значилося: «Глибоко шануємо Вашу чесну і невтомну працю вченого і педагога, належно цінуємо Ваш великий внесок до справи вивчення цеолітів, хроматографії та охорони довкілля».

Багатогранність особистості Романа Івановича сфокусована у рядках, що вийшли з-під його пера:

Цеоліти – кипляче каміння,
Для них потрібне велике уміння,
Аби щодня нас вабило творіння
Й життя не меркло тлінням.

ЛІТЕРАТУРА

1. **Зіменковський Б.С., Гжегоцький М.Р., Луцик О. Д.** Професори Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького: 1784-2009. – Львів: Наутілус, 2009. – С. 100; 260; 325-328.
2. **Зіменковський Б. С., Калинюк Т. Г., Лесик Р. Б., Різничок С. В., Терещук С. І., Терещук Т.О.** Сув'язь поколінь. Фармацевтичний факультет Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького. – Львів: Наутілус, 2009. – С. 160-161; 339; 389; 390-391; 406-407; 410.
3. **Іванова К.** Життєвий шлях і діяльність Ірини Даценко // Лікарський збірник. Нова серія. – Львів - Чикаго, 2005. – Т. 14. – С. 9-46.
4. **Банах О. С.** Львівська цеолітно-хроматографічна група // Ж. Хроматографічного т-ва. – 2008. – Т. 8, № 3-4. – С. 39-49.
5. **Яворська Л. П., Банах О. С., Роговик В. Й., Огурцов В. В.** Професор Сергій Павлович Міскіджан – видатний вчений-хімік і педагог (до 100-річчя від дня народження). – Львів, 2010. – 66 с.
6. **Банах О. С. К. І.** Сакодинський. Видатний хроматографіст і наш сучасник // Праці І Західноукраїнського симпозиуму з адсорбції та хроматографії. – Львів, 1997. – С. 3-8.
7. **Банах О. С.** Академікові Теймуразу Андронікашвілі – 80 (погляд із України) // Ж. хроматографічного т-ва. – 2007. – Т. 7, № 1-4. – С. 46-50.
8. А. с. 1191423 СССР МКІ⁴ С 01 В 33/28, В 01 D 53/02. Сорбент для извлечения моно окиси углерода / М. П. Павловский, И. И. Даценко, О. С. Банах, Р. И. Баранский. – Опубл. 15.11.85, Бюл. № 42.
9. **Баранский Р. И.** Разработка цеолитных адсорбентов для хроматографического определения загрязнений воздуха: Автореф. дис... канд. хим. н. – Львов, 1984. – 23 с.
10. **Даценко И. И., Банах О. С., Баранский Р. И.** Химическая промышленность и охрана окружающей среды. – К.: «Вища школа», 1986. – 176 с.
11. **Даценко И. И., Банах О. С., Баранский Р. И., Пластунов Б. А.** Охрана окружающей среды от выбросов химической промышленности. – К.: Здоров'я, 1986. – 48 с.

м. Львів

Надійшло до редакції 31.12.2011р.